

Vikingetogter

(Tekstuddrag er fra Historieportalen.dk og indeholder 2185 ord. 😊)

Vikingernes våben og organisation

Vikingetidens krigere var bevæbnet med forskellige våbentyper. Blandt angrebsvåben spillede bue og pil, lanser, økser og sværd den primære rolle. Til beskyttelse af kroppen mod modstanderens slag brugte den enkelte kriger et træskjold og formentlig en slags rustning af læder eller filtet stof. Hjelme og ringbrynjer var sjældne og sandsynligvis forbeholdt den øverste krigerelite.

SVÆRD. Sværd fra vikingetiden med dekoreret sværdhæfte med både sølv- og guldornamenter. Fundet i Hedeby. © akg-images.

Brugen af våben og militært udstyr afhang af den enkelte krigers sociale rang og formentlig også krigerens særlig funktion i specifikke kampsituationer. Et af de mest udbredte våben var øksen, og de fleste kampøkser adskilte sig ikke væsentligt fra almindelige værktøjsøkser. Sværdet blev kun brugt af den professionelle krigerelite.

Sværdene var af høj håndværksmæssig kvalitet med rigt ornamenterede greb og klinger af stål, hvor forskellige jern- og stål kvaliteter var blevet smedet sammen. Enkelte var endda importeret fra det tyske rige, hvor man producerede klinger af særlig høj standard i store, fabrikslignende værksteder.

Vikingskibet og hirden

Et af de mest slagkraftige våben, som vikingetidens krigere rådede over, var skibet. Mange af de store konflikter, som vi hører om i de senere [sagatekster](#)¹, blev udkæmpet på havene i store søslag, hvor flere hundrede skibe tørnede sammen. Skibet var også forudsætningen for krigeriske aktiviteter i en mindre målestok som plyndringstogterne til nære og fjerne kyster både indenfor Skandinavien og på tværs af Nord- og Østersøen.

Skibenes betydning lå ikke kun i, at de hurtigt kunne transportere store grupper af krigere over åbent hav. Nødvendigheden af tæt samarbejde og organisation under sejlads, samt de trange pladsforhold på skibene under lange rejser var med til at styrke de sociale bånd imellem

¹ norrøn, dvs. norsk-islandsk, litteratur fra middelalderen. Der foreligger flere hundrede sagaer, skrevet fra 1100-t. til ind i 1400-t., kun kendt i form af afskrifter. De ældste bygger på fortalt tradition, men er ellers en fiktiv tidlig romanform i objektiv stil med skjult fortæller. Kongesagaerne handler om de norske herskere. Islændingesagaerne er mest slægtshistorie, undertiden med indlagte skjaldedigte (red= nedskrevet norsk-islandsk digt eller vers fra ca. 1200 til ca. 1500, der i et særligt, kunstfærdigt versemål beretter om guder, heltegerninger, fyrsters storhed, kamp, kærlighed m.m.). Der er mange forskellige sagatyper, bl.a. en omfattende legendedigtning, og riddersagaer, prosabearbejdninger af franske versromaner fra 1100-t.

mændene. Det betød, at skibsbesætningerne udviklede sig til velkoordinerede og særdeles effektive kampenheder.

REKONSTRUKTION AF SKULDELEV 2. *Rekonstruktion af Skuldelev 2 kaldet Havhingsten fra Glendalough.*

Krigerne i vikingetiden var organiseret i større eller mindre enheder, 'hirden', som den hedder i samtidige og senere skriftlige kilder. Hirden udgjorde det militære følge for stormænd og konger, og var dermed et af deres vigtigste magtgrundlag. Medlemmerne af en hird, 'hirdmændene', var professionelle krigere, som blev betalt for deres loyalitet i form af sold (*red= betaling*) eller ved at modtage en andel i byttet fra eventuelle plyndringstogter.

RUNESTEN FRA GLAVENDRUP. *Runesten fra Glavendrup, som nævner Alle Sølve som hirdens anfører og helligdommernes præst. Danmarks længste runeindskrift. © Gyldendals Billedbibliotek.*

Plyndringstogterne begynder

Konstante plyndringstogter var en forudsætning for opretholdelse af en stor hird og derigennem social og politisk prestige for stormænd og konger. Også dette var medvirkende til, at vikingetiden fremstår som en krigerisk periode i danmarkshistorien.

Mange af de kendte halbygninger på stormands- og kongsgårde (*red= en gård, der tjente som opholdssted for kongen eller hans repræsentanter under rejser rundt i landet*) viser tegn på at være blevet brændt ned mindst en gang i løbet af deres ofte flere hundrede år lange historie. Baggrunden herfor kan formodes at have været stridigheder iblandt konkurrerende magthavere. Plyndringstogterne var således en gammel tradition i Skandinavien, længe inden de første togter mod fremmede kyster begyndte.

Det første plyndringstogt, som optræder i de historiske kilder, var angrebet på klosteret Lindisfarne – en lille ø ved Englands nordøstlige kyst – i juni 793. I [den angelsaksiske](#)

krønike² fortælles, at det var hedninger, som var kommet for at hærge kirken, plyndre og myrde. Man ved ikke, hvor mange skibe og krigere, som var involveret i dette angreb. Man ved heller ikke, hvor denne formentlig lille enhed er kommet fra. Det kan have været såvel Norge som Danmark.

Vikingernes plyndringstogter igennem 800-tallet i England, Irland og ved Europas vestkyst så langt mod syd som til Spanien og ind i Middelhavet var af en ny og hidtil uset intensitet. I begyndelsen var det overraskelsesangreb på kystbaserede mål med små enheder af få skibe, men senere samles mange skibe og regulære hære. Fra nu af rammes ikke bare isolerede klostre og små bysamfund, men tidens politiske og økonomiske centre som Hamborg, Paris, London og Köln blev angrebet.

Fra plyndringstogter til kongeriger

I anden halvdel af 800-tallet blev de skandinaviske plyndringstogter til regulære erobringskrige, hvilket bl.a. resulterer i dannelsen af skandinaviske kongeriger, Danelagen (*red= området, der var underlagt dansk lov*) i England og senere også Normandiet i det frankiske rige. England var opdelt i områder underlagt angelsaksiske (*red= engelske*) konger og områder under skandinavisk kontrol.

Skandinavernes færden i England kan også belyses igennem arkæologiske kilder. I den engelske by Repton har man bl.a. fundet en af Den Store Hær's overvintringslejre, hvor krigerne opholdt sig i årene 873-874. Den skandinaviske bosætning i England indenfor Danelagen afspejles tydeligt i de mange stednavne af skandinavisk oprindelse i dette område. Og både i England og i Danmark og Sverige finder man bl.a. brocher af samme type, hvilket illustrerer den tætte kontakt mellem de nye bosætningsområder i England og hjemlandene.

I 1013 erobrede den danske konge **Svend Tveskæg**³ det meste af England. Han efterfulgtes af sønnen Knud den Store, som med erobringen af Norge etablerede det såkaldte Nordsøimperium – et rige, som strakte sig fra det nordlige Norge over hele det nuværende Danmark og dele af Sydsverige til den engelske sydkyst.

Når historien om vikingernes plyndringer og senere erobringer i England og på kontinentet kan fortælles så detaljeret, skyldes det hovedsagelig de mange skriftlige kilder. De skandinaviske og danske vikingers plyndringstogter i Østersøen er derimod ikke dokumenteret i de skriftlige kilder. Arkæologiske kilder og senere skriftlige kilder tyder dog på, at også den sydlige østersøkyst og de slaviske og baltiske områder var mål for plyndrende vikinger fra Sverige og Danmark.

² samleværk med flere krøniker skrevet på oldengelsk, påbegyndt i slutningen af 800-t. med fortsættelser til 1154. Den var af stor betydning for skabelsen af en engelsk identitet i middelalderen.

³ Svend 1: død 1014, konge af Danmark; søn af Harald 1. Blåtand, gift med Gunhild. I 980'erne gjorde han oprør mod sin far, der blev fordrevet. Sammen med den norske Olav 1. Tryggvason angreb han 994 England. I Slaget ved Svold ca. år 1000 bekæmpede han Olav Tryggvason og var herefter hersker i Norden. I de følgende år iværksattes nye angreb på England, og 1013 havde Svend den samlede magt i landet, men døde ca. to måneder efter i Gainsborough.

Slavisk bosættelse i Danmark

Traditionelt fokuseres der i fremstillinger af vikingetiden på skandinavers krigeriske og fredelige aktiviteter udenfor Skandinavien i England, på kontinentet eller i indtil vikingetiden ubeboede egne i Nordatlanten. Men også Skandinavien og Danmark var igennem hele vikingetiden et rejsemål for udefrakommende befolkningsgrupper, og nogle af disse valgte at bosætte sig permanent i det danske område.

Dette gælder særligt slaverne fra den sydlige østersøkyst i det nuværende Tyskland og Polen. Deres tilstedeværelse afspejles tydeligt i det arkæologiske kildemateriale, bl.a. ved de for slaverne særligt karakteristiske keramikpotter. I det sydøstlige Danmark tyder en række slaviske landsbynavne på regulære bosættninger af slaviske befolkningsgrupper, og i Sydsverige har man fundet en hel landsby som er grundlagt af slaver.

Hvorfor plyndrede de?

Årsagen til den voldsomme intensivering af plyndringsaktiviteterne i områderne udenfor Skandinavien og også ekspansionen til de nordatlantiske øer Island og Grønland er et omdiskuteret emne.

Ofte fremhæves introduktionen af sejlet som udslagsgivende. Sejlskibene muliggjorde ganske vist togterne over åbent hav, men de var næppe én af årsagerne. Så hvad motiverede de tusindvis af fortrinsvis unge mænd til at trodse de mange farer, som disse rejser indebar? Først ved mødet med elementerne på det åbne hav og senere ved mødet med forsvarerne i plyndringsområderne.

Én af årsagerne er sandsynligvis den store skare af unge mænd uden indtægtsgrundlag. Konkurrencen blandt unge mænd om ikke mindst kvinderne må have været stor. Det blev måske yderligere forstærket af barnedrab på nyfødte piger, sådan som det blev (og stadig bliver) praktiseret i mange traditionelle samfund, hvor mandligt afkom er eftertragtet.

Men plyndringstogterne og især deres senere intensivering til regulære erobringstogter skal også ses i sammenhæng med de samtidige økonomiske omvæltninger. Introduktionen af pengeøkonomien i løbet af 800-tallet åbnede nye muligheder for at etablere sig. Rigdom var ikke længere alene betinget af rettigheder over agerjord eller græsningsarealer. Pengeøkonomien resulterede altså i større muligheder for den enkelte til at avancere i samfundet. En regulær sølvfeber i de skandinaviske samfund var konsekvensen af denne udvikling. På baggrund af de arkæologiske og historiske vidnesbyrd om store udbetalinger af 'danegæld' må vi se jagten efter sølv som en af de drivende faktorer bag vikingernes plyndringstogter.

Danegæld

Danegæld, hvilket oversat betyder 'skatten til Danerne' var en form for tributbetaling (*red= beskyttelsespenge*), som vesteuropæiske magter indkasserede i befolkningen og betalte til skandinaviske hære for at købe sig til fred og undgå plyndring. I 991 var den angelsaksiske konge **Æthelred**⁴ nødt til at udbetale en 'Danegæld' på 10.000 romerske pund sølv for at stifte fred med en plyndrende skandinavisk hær under ledelse af den norske konge **Olaf Tryggvason**⁵. Omregnet til arabiske mønter, der var den dominerende betalingsenhed i vikingetidens Skandinavien, svarede det til ca. 1.100.000 enkelte sølvmønter (Dirhams).

I de engelske kilder angives den skandinaviske hær til at have bestået af mellem 2000 and 4000 mænd. Forudsat en ligelig fordeling betød dette, at hver enkelt kriger modtog en udbetaling på mindst 275 sølvmønter. I hjemlandene må dette have udgjort en formue, og den enorme strøm af vesteuropæisk sølv, som fra 800- til 1000-tallet strømmer til Skandinavien og Danmark, må have haft voldsomme konsekvenser og forandret ikke bare de økonomiske, men også de sociale forhold i samfundene.

Men ud over økonomiske drivkræfter var også andre faktorer på spil. Man må ikke undervurdere betydningen af deltagelsen i plyndringstogterne for den enkelte krigers personlige prestige. Historierne – sande eller opdigtede – om heltebedrifter ude i den store verden var værdifuld social kapital. Og det at vinde ære og hæder som kriger var sikkert lige så betydningsfuld en målsætning for vikingekrigerne som sølvet.

Skæbnetroen, tanken om at ethvert menneskes skæbne er forudbestemt af guderne, havde ligeledes stor betydning. Dette blev yderligere understøttet af forestillingen om det eksklusive dødsrige Valhal, hvor de døde krigere blev modtaget af frække kvindelige valkyrier samt øl og mad i uendelige mængder.

Tilsammen lagde disse faktorer grunden til en ideologi og moral, som gjorde krigen attraktiv og et middel til at vinde personlig prestige.

⁴ Kong Æthelred 2: født 968, død 1016, konge af England fra 978 efter drabet på hans bror Edward, der snart blev æret som helgen. Fra 991 måtte han købe vikingerne bort med store summer danegæld. 1013 flygtede han til Normandiet, efter at Svend 1. Tveskæg havde erobret landet, men han vendte året efter tilbage og kæmpede om tronen med både Knud 2. den Store og sin søn, Edmund 2. Jernside.

⁵ Olaf Tryggvason: norsk konge 995-1000. Han skildres i en kongesaga, *Olav Tryggvasons Saga*. Olav skildres heri som en nidkær kristen, der ønsker at udbrede den nye religion i Norge og Island. En malende skildring har man i stykket om hans besøg i et gudehov i Trøndelagen: Trønderhøvdingene er ivrige blótdyrkere. Da kongen holder en tale for dem og byder dem at lade sig kristne, svarer de ham med en bøn om, at han vil blóte i deres hov, "som kongerne her i landet har gjort før dig". Han går ind i hovet, men smadrer et Thorsbillede med sin økse, "så guden ramlede ned af stolen", og udenfor slår hans mænd trønderfolkenes leder ihjel. Bønderne lader sig nu døbe, og Olav tager gidsler med fra dem, for det tilfælde at de skulle falde tilbage til den gamle religion.